

Obr. 1 Přádák (foto M. Ottmar)

Poznámky k hieroglyfu *nd*

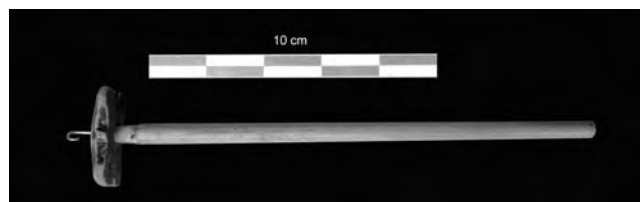
Abdou El-Kerety

Při psaní staroegyptského jazyka v hieroglyfickém písmu se používala celá řada znaků, z nichž některé měly fonetickou hodnotu, jiné sloužily jako determinativy a byly umístěny na konci slova, aby obecně určovaly jeho význam (Allen 2000: 28–29). Mnoho učenců se pokoušelo identifikovat jednotlivé hieroglyfy a určit přesnou filologickou interpretaci jejich významu. Některé znaky však dosud identifikovány nejsou. V některých případech odborníci dokázali identifikovat hieroglyfické znaky na základě studia předmětů a jazyka dodnes užívaných ve vesnicích moderního Horního i Dolního Egypta, a to i přes mnohé problémy, které s sebou taková metoda přináší.¹

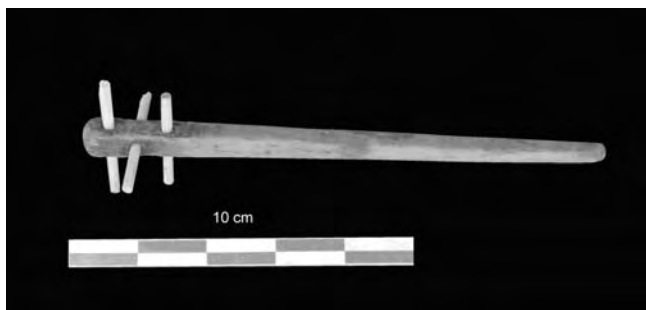
Jedním z dosud neidentifikovaných hieroglyfů, který může těžit z tohoto studia, je znak *nd* (Aa 27 z Gardinerova seznamu). Fonogram *nd* se poprvé objevil ve Staré říši a mnozí učenci se jej snažili interpretovat, avšak nedokázali předložit přesnou filologickou interpretaci. F. L. Griffith (1898: 61) jako první popsal znak jako dřevěnou tyč překříženou uprostřed krátkou tyčkou. Podle něj mohl znak představovat „navíječ na nitě“ (?). J. P. Allen (2000: 448) s Griffithem souhlasil a označil znak za vřeteno (obr. 1 a 2). Oproti tomu E. A. Wallis Budge (1920) ve znaku viděl nástroj na drhnutí a drcení něčeho na prach. O. Witthuhn a P. Vombergová (2008: 446) podpořili identifikaci R. Hanniga (2000: 1753), který nástroj označil za nějaký druh filtru. Další odborníci pro tento znak nenašli žádné vysvětlení (Erman 1911: 312; Gardiner 1964; Sander-Hansen 1963: 254; Lefebvre 1940: 420), řešení však můžeme najít mezi

předměty dodnes užívanými v Horním Egyptě.

V hornoegyptských vesnicích se dosud používají některé nástroje podobné těm staroegyptským a můžeme mezi nimi najít i nástroj, který má stejný tvar jako hieroglyf *nd* . Nazývá se *mofrak el-bamia* (obr. 3), což v moderním egyptském dialektu arabštiny znamená „drtič okry“. Vyrábí se ze dřeva a sestává z delší tyčky

Obr. 2 Vřeteno (foto M. Ottmar)

Obr. 3 Drtič okry (*mofrak el-bamia*) (foto M. Ottmar)

Obr. 4 Keramická nádoba s drtičem okry (foto M. Ottmar)

tvořící držadlo a jedné či dvou kratších tyček překřížených s držadlem v horní části. Egypťské ženy dodnes s jeho pomocí roztírají, drtí a mísí v keramických nádobách například fazole, čočku a okru na malé kousičky s přísadou koření (obr. 4). Nejprve nasypou okru do nádoby a přidají k ní nějaké koření, potom uchopí nástroj dlaněmi a otáčejí s ním, aby se okra rozdrtila a smísila s kořením. Nástroj tedy slouží stejně jako dnešní elektrické mixéry.

Stojí za povšimnutí, že znak *nd* ve staroegyptšském jazyce často stojí vedle determinativu *nw* , jenž označuje keramickou nádobu. To naznačuje, že tento nástroj, který má stejný tvar jako dnešní *mofrak el-bamia*, se nejspíše používal k roztírání, drcení a míšení nějakých přísad v nádobě (obr. 4).

Dialekt běžný v Horním Egyptě rovněž obsahuje sloveso, jež zní velice podobně jako staroegyptšské *nd* . Je to sloveso *ng*, které znamená „radit se, závidět, ušetřit, hovořit o (něčem)“. Významově se toto sloveso podobá starověkému slovesu *nd*, které může znamenat „žádat“, pokud se píše s determinativem sedícího člověka s rukou na ústech (Vomberg – Witthuhn 2008: 446), „chránit“ s determinativem paže třímající hůl (Allen 2000: 461) a „radit se o“ s determinativem nádoby *nw* (Hannig 2000: 448). Například: *sw3d.n.f.n.f.jw(°)t.f m ht rh.n.f.nd.fr hr.f*, „odkázal mu jeho dědictví (již) v děloze, neboť věděl, že se o něm bude radit“

(Allen 2000: 253). Od slovesa *ng* je v moderním egyptském dialektu rovněž odvozeno sloveso *ngng* s podobným významem jako staroegyptšské *ndnd*, které podle mnoha odborníků znamená „žádat, konverzovat“ (Gardiner 1964: 548; Faulkner 1962: 143), například *nj ndnd.i hr° dw kd.i* „nebavím se s člověkem špatného charakteru“ (Gardiner 1964: 84). Slovo *ndnd* se zapisuje pomocí hieroglyfu *nd* spojeného s determinativem *nw* a determinativem sedícího muže

s rukou u úst . Mezi slovy *nd* a *ng* stejně jako *ndnd* a *ngng* najdeme odchylku ve výslovnosti, která je pravděpodobně důsledkem vývoje hovorového jazyka v Horním Egyptě, kde se *d* změnilo na *g*. Stejnou změnu dokládají i další slova, jako například *nds* s významem „nečistý, špinavý, malý“ (Hannig 2000: 691), jež se významově podobá modernímu *ngs* a rovněž odráží změnu hlásky *d* na *g*.

Tato krátká studie o hieroglyfickém znaku *nd* prokazuje, že existuje kontinuita v používání nástrojů i jazyka od starověkého Egypta do moderní doby.

Poznámky:

- ¹ Stojí za pozornost, že slovo *wb3* (psané znakem U 26 podle Gardinerova seznamu) s významem „vyvrtat“ se píše znakem, který Gardiner označil za „vrták na malé předměty“ a který skutečně může zachycovat tubulární vrták. Takový vrták se často užíval vedle hřidelového vrtáku při výrobě kamenných nádob, ale zřídka se objevuje na scénách z denního života ve vesnicích v Horním Egyptě (Browarski 2001: 54).

Literatura:

- Allen, James P.: 2000 *Middle Egyptian. An Introduction to the Language and Culture of Hieroglyphs*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Browarski, Edward: 2001 *The Senedjemib Complex I*, Boston: Museum of Fine Arts [Giza Mastabas 7].
- Budge, Ernest Alfred Thompson Wallis: 1920 *An Egyptian Hieroglyphic Dictionary I*, London: Murray.
- Erman, Adolf: 1911 *Ägyptische Grammatik mit Schrifttafel, Literatur, Lese-stücken und Wörterverzeichnis*, Berlin: Reuther und Reichard [Porta linguarum Orientalium 15].
- Faulkner, Raymond O.: 1962 *A Concise Dictionary of Middle Egyptian*, Oxford: Griffith Institute.
- Gardiner, Allan Henderson: 1964 *Egyptian Grammar*, třetí rev. vyd., London: Oxford University Press.
- Griffith, Francis Llewellyn: 1898 *A Collections of Hieroglyphs. A Contribution to the History of Egyptian Writing*, London: Kegan Paul & co. [Memoir of Archaeological Survey of Egypt, Memoir 6].
- Hannig, Rainer: 2000 *Die Sprache der Pharaonen. Großes Handwörterbuch Deutsch-Ägyptisch*, Mainz: Philipp von Zabern [Kulturgeschichte der antiken Welt 86].
- Lefebvre, Gustave: 1940 *Grammaire de l'égyptien classique*, Le Caire: Institut français d'archéologie orientale [Bibliothèque d'étude 12].
- Sander-Hansen, Constantin Emil: 1963 *Ägyptische Grammatik*, Wiesbaden: Harrassowitz.
- Vomberg, Petra – Witthuhn, Orell: 2008 *Hieroglyphenschlüssel. Entziffern. Lesen. Verstehen*, Wiesbaden: Harrassowitz.